

ФРОНТИР

ОЛЕГ ЧАЛИК

**ВІРНІСТЬ
МУЖНІСТЬ
СИЛА**

**ГЕРОЇ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ
ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ**

Харків
«Фоліо»
2024

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

Передмова

Кожна війна формує пантеон героїв нації. Військово-Морські Сили Збройних Сил України захищають незалежність і територіальну цілісність України з 1992 року, коли військові моряки в Криму та на інших флотах колишнього радянського союзу склали Військову присягу на вірність народу України в умовах тотальної російської протидії.

Протягом тривалого часу Військово-Морські Сили Збройних Сил України були головною, а часто і єдиною силою, яка забезпечувала Українську державність в Криму та Севастополі. Моряки розуміли те, що довго не могли усвідомити політики — державність, мова, патріотизм, європейські цінності, євроатлантична інтеграція мають значення в сучасності та майбутньому.

Але сили й ресурси були неспівмірними. Так само бракувало політичної волі керівників, свідомості суспільства для відстоювання українства в Криму.

Після окупації українського Криму російськими військами багатьом здавалося, що Україна втратила й свій флот. Але Військово-Морські Сили Збройних Сил України (ВМС ЗСУ) спромоглися не тільки одразу вступити в бій на донецькому суходолі, морі та в повітрі, а й відродити флот, який, не маючи великих кораблів, з 2022 року системно знищує кількісно більший флот російських окупантів. ВМС ЗСУ суттєво посилили

морську піхоту, яка наводить жах на війська агресора, відродили морську авіацію, яка точно і професійно виконує завдання над морем і суходолом, створили берегові ракетні війська, річкову флотилію та інші роди сил, які малими ресурсами досягають потужних результатів.

Це все зробили люди. Герої флоту. Герої України.

Про когось з них з'явилося досить багато публікацій. Хтось майже невідомий суспільству. У цій книзі представлені нариси про героїв флоту на основі десятків публікацій, спогадів, особистих і архівних документів.

Це видання — перший крок системного висвітлення подвигів військових моряків: матросів, старшин, офіцерів і адміралів, корабельного складу, морської авіації та морської піхоти. Надалі воно має бути уточнене і доповнене.

Книга може стати в пригоді військовослужбовцям, молоді та усім небайдужим, яких цікавить сучасна історія Військово-Морських Сил Збройних Сил України.

Олег Чалик,

*начальник служби зв'язків з громадськістю
Командування Військово-Морських Сил
Збройних Сил України, капітан 2 рангу.*

Вступне слово

Олексій Неїжапа
Командувач Військово-Морських Сил
Збройних Сил України, віцеадмірал

Військово-Морські Сили — особливий вид Збройних Сил України з давніми традиціями та перспективами розвитку, які ми визначаємо у взаємодії з кращими національними й закордонними експертами, і, безумовно, цікавою історією, славні й трагічні сторінки якої містять уроки для наступних поколінь захисників морських рубежів України.

Історія сучасного національного флоту віддзеркалює історію відродження незалежності України, становлення, розвитку і виборювання державності, соборності, територіальної цілісності та європейського вектора розвитку нашої країни, свободи та відданості європейським загальнолюдським цінностям нашого народу.

У дев'яностих роках минулого століття цю історію писали патріоти, які робили вирішальний у своїй долі вибір: служили українському народові, складали Військову присягу, підіймали українські прапори на кораблях колишнього радянського союзу. Вони формували органи військового управління, з'єднання, військові частини, вели дипломатичну боротьбу під час розподілу Чорноморського флоту, відновлювали готовність, готували новостворені екіпажі та виводили у море, на простори світового океану кораблі відроджених Військово-Морських Сил Збройних Сил України. Вінцем їхнього служіння були навчання «Море-96» і перший трансатлантичний похід кораблів національного флоту.

Надалі патріоти України й флоту намагалися розвивати Військово-Морські Сили Збройних Сил України в умовах відсутності державної підтримки та шаленого інформаційно-психологічного впливу російської федерації.

Російська окупація Криму 2014 року змусила військових моряків відчувати, що насправді означають слова Військової присяги на вірність народу України. Перевірку склали далеко не всі.

Але та третина військових моряків, яка вийшла з Криму, стала основою відродження сучасного українського військового флоту.

Морські піхотинці у квітні-серпні 2014 року стабілізували обстановку в Одеській, Миколаївській, Херсонській областях, отримали бойове хрещення у складі зведеної ротної тактичної групи у вересні 2014 року біля Гранітного і Маріуполя. З цього часу морська піхота воює, нарощує чисельність і забезпеченість озброєнням та бойовою технікою, бойові спроможності. Незмінними залишаються ефективність морської піхоти в бою на

найскладніших ділянках оборони України, високі оцінки рівня підготовки з боку іноземних партнерів, а також повага і підтримка у суспільстві.

Льотчики морської авіації з ризиком для життя вивели з окупованого Криму усі літальні апарати. Без особливого пафосу відновили готовність авіаційної техніки та почали виконання бойових завдань над морем і в районах проведення Антитерористичної операції, Операції Об'єднаних сил.

Корабельний склад розпочинав у 2014 році бойову діяльність на всіх кораблях, катерах і суднах, які тільки могли вийти в море. У тому числі й на озброєних кулеметами буксирах і суднах забезпечення, навчальних катерах. Безумовно, сили на морі були нерівними. Але за допомоги національної інтелектуальної еліти і промисловості, іноземних партнерів флот стрімко нарощував бойові спроможності на морі. І щороку ставав сильнішим, краще підготовленим до ведення бойових дій на морі і захисту нашого узбережжя.

Російське повномасштабне вторгнення Військово-Морські Сили Збройних Сил України зустріли на найскладніших ділянках фронту. Острів Зміїний, де вперше був визначений курс російського корабля, кримські перешийки, де тотальна перевага ворога не порушила стійкість наших воїнів. Маріуполь, Волноваха, інші міста і селища Донбасу, де були зламани плани російського бліцкригу і викарбувана слава сучасної української морської піхоти. Миколаївщина і Херсонщина, де ворог був не тільки зупинений, а й вигнаний з нашої землі. У Чорному морі спочатку відігнали російські кораблі від Одеси, а надалі системно їх знищують і витісняють з операційних районів. Річкова флотилія на Дніпрі, небо над морем і полями битви, де

«Байрактари», літаки і вертольоти морської авіації нищать ворожі колони, важливі об'єкти, ведуть розвідку і корегування ураження ворога, і насамкінець наш Крим, його бухти, узбережжя, прилегла акваторія, де ракетники Військово-Морських Сил Збройних Сил України не дають ворогу забути, що це наш півострів, який краще залишити якнайшвидше. Ці місця і події слави, звитяги, мужності, героїзму, самопожертви військових моряків назавжди вписані в історію нашого війська, нашого народу.

І назавжди в наших серцях вічна пам'ять про полеглих побратимів...

Розуміємо, що на Військово-Морські Сили Збройних Сил України покладаються надії й лежить велика відповідальність перед країною та українським народом за оборону від російського вторгнення, вигнання окупантів і безпеку на морі й у приморських регіонах.

Ми живемо і воюємо екіпажами кораблів, катерів, літаків, вертольотів і бойових машин, єдиними і згуртованими колективами опорних пунктів, взводів, рот, батальйонів і бригад, і ця сила нашої єдності — незламна.

ВМС — це Вірність, Мужність, Сила. Це наші цінності, які є сенсом життя, служби і розвитку.

Ми виконуємо бойові завдання з відсічі російської агресії у складі Сил оборони України, які ведуть бойові дії на суходолі, в повітрі та на морі. Ми прагнемо того, чого й кожен український воїн — вигнати окупантів і помститися за полеглих побратимів, вбитих співвітчизників.

Ми чітко розуміємо, за що ми воюємо, за що ми ризикуємо життями. Бо щодня наші родини, наші земляки, наші волонтери потужною підтримкою нагадують —

ми є єдиний народ, який здобуде перемогу. І наші воїни йдуть у бій на морі, суходолі і в повітрі заради дітей і матерів, заради кожного українця.

Нам є чим пишатися, є з кого брати приклад.

І книга, яку Ви тримаєте в руках, на кораблях і у військових частинах, в публічних і особистих бібліотеках щодня нагадуватиме нашим воїнам, нашій молоді і ветеранам про великі події і великих людей, чії імена і подвиги назавжди з нами.

Слава героям Військово-Морських Сил Збройних Сил України!

Слава Україні!

Разом — до Перемоги!

*Командувач Військово-Морських Сил
Збройних Сил України,
віцеадмірал **Олексій Неїжпапа***

**Віцеадмірал
Володимир Безкоровайний**

Володимир Герасимович Безкоровайний, командувач Військово-Морських Сил України, заступник Міністра оборони України — Головнокомандувач Військово-Морських Сил Збройних Сил України (у 1993—1996 роках), віцеадмірал, кандидат технічних наук.

Володимир Герасимович Безкоровайний народився 16 серпня 1944 року в місті Умань. У віці дванадцяти років залишився без батька, а в п'ятнадцять — без матері. Після закінчення середньої школи працював слюсарем на заводі.

На військовій службі на військово-морському флоті з 1962 року. Закінчив Севастопольський навчальний загін, служив рульовим на ескадреному міноносці «Безупречний» Чорноморського флоту. Надалі до 1967 року навчався на штурманському факультеті Каспійського вищого військово-морського училища в місті Баку.

Пройшов сувору школу служби на атомних підводних човнах Північного флоту. Обіймав посади від командира електронавігаційної групи до командувача флотилії атомних підводних човнів стратегічного призначення, від курсанта до бойового віцеадмірала.

Після здобуття Україною незалежності дії керівництва російської федерації та тодішнього командувача чорноморського флоту адмірала Ігоря Касатонова створювали загрозу національній безпеці Української держави. Для приведення ситуації в правове поле України Президент України Леонід Кравчук поставив завдання Міністерству оборони України розпочати пошук нової кандидатури на посаду командувача чорноморського флоту. Відповідно до Ялтинських угод, призначення командувача чорноморського флоту мало відбутися спільним указом Президентів України і російської федерації.

Від імені Міністра оборони України цю посаду було запропоновано обійняти віцеадміралу Володимиру Безкоровайному, однак проти цього призначення різко виступило міністерство оборони росії. Російське керівництво запропонувало віцеадміралу Безкоровайному посади заступника начальника Військово-морської академії імені Кузнецова, першого заступника начальника головного штабу військово-морського флоту російської федерації. Від обох пропозицій він відмовився, прийнявши однозначне рішення продовжити службу в Збройних Силах України.

Фото зі сімейного архіву

У червні 1993 року Володимир Герасимович здав справи в збройних силах російської федерації і в липні прибув до Києва. Після зустрічі з Міністром оборони України генерал-полковником Костянтином Морозовим, був зарахований до складу Збройних Сил України і призначений представником Міністерства оборони України у Військово-Морських Силах України.

8 жовтня 1993 року Указом Президента України віцеадмірал Володимир Безкоровайний призначений на посаду командувача Військово-Морських Сил України.

Будівництво національного українського флоту тоді тільки розпочиналося. У підпорядкуванні нового командувача був штаб, у якому проводилося формування управлінь, відділів і служб, були окремі берегові військові частини та підрозділи, і чотири кораблі. Первісток Військово-Морських Сил України — сторожовий корабель СКР-112, екіпаж якого склав Військову присягу на вірність народу України і здійснив перехід з озера Донузлав до Одеси, де увійшов до складу національних ВМС. Були також кораблі, добудовані українськими суднобудівельними підприємствами: фрегат «Гетьман Сагайдачний», великий розвідувальний корабель «Славутич», десантний корабель на повітряній подушці «Донецьк». Пізніше до Севастополя увійшов перший корабель, закладений і збудований в незалежній Україні — корвет «Луцьк».

Першими кроками віцеадмірала Володимира Безкоровайного були організація професійної роботи штабу Військово-Морських Сил і спроба змінити стосунки з Чорноморським флотом з конфронтації на співпрацю. Однак Володимира Герасимовича чекали серйозні випробування, адже формування флоту тільки розпочиналося, і разом з цим розгортався і новий етап загострення напруження українсько-російських відносин.

Цей період відзначався спробою збройного захоплення російськими підрозділами морської інженерної служби Миколаївського й Одеського гарнізонів (з подачі російського командувача флоту), де офіцери й службовці побажали служити Україні, провокативними заявами засобів масової інформації чорноморського флоту після вбивства невідомими начальника пресцентру командування чорноморського флоту капітана 1 рангу Лабезнікова, політичними заявами після присяги на вірність Україні військовослужбовців госпітальної бази і госпіталю чорноморського флоту в місті Миколаєві.

Під командуванням віцеадмірала Володимира Безкоровайного було розпочато приймання до складу Військово-Морських Сил України бойових кораблів у ході розподілу чорноморського флоту колишнього радянського союзу, формування морської піхоти й морської авіації Військово-Морських Сил України, навчальних закладів і військових частин всебічного забезпечення.

Фото зі сімейного архіву

Фото зі сімейного архіву

В умовах шаленої протидії з боку російської федерації, віцеадмірал Володимир Безкоровайний не вагаючись ухвалював стратегічні безкомпромісні рішення і забезпечував виконання заходів задля відстоювання територіальної цілісності України, відродження і нарощування бойових спроможностей Військово-Морських Сил, розвитку України як морської європейської держави.

17 березня 1994 року під час офіційного візиту Міністра оборони України генерала армії України Віталія Радецького та командувача Військово-Морських Сил України віцеадмірала Володимира Безкоровайного до Румунії, було підписано угоду про співпрацю між оборонними відомствами двох держав, в тому числі і в питаннях взаємодії українського і румунського військових флотів. Ця угода стала першим офіційним документом міждержавного рівня в форматі міжнародного військового співробітництва сучасних Військово-Морських Сил України.

8—9 квітня 1994 року в Одесі відбулося силове протистояння, пов'язане із викраденням представниками

гідрографічної служби чорноморського флоту радіонавігаційного обладнання західної частини Чорного моря. Цей епізод детально описаний у книзі «Військово-Морські Сили України: минуле і майбутнє» командувача Військово-Морських Сил України віцеадмірала Володимира Безкоровайного, який безпосередньо командував припиненням протиправних дій російських військових в Одесі.

Слід згадати, що до 1994 року проросійське командування чорноморського флоту вмilo застосовувало правові колізії навколо тоді ще нерозділеного флоту колишнього радянського союзу, який в умовах правової невизначеності формально підпорядковувався Україні і російській федерації, а фактично використовувався російським керівництвом для просування власних імперських прагнень у приморських областях України, у першу чергу в Севастополі, Криму, Одеській, Миколаївській областях, а також для виконання явно корупційних операцій, спрямованих на особисте збагачення тодішнього керівництва військово-морського флоту російської федерації.

Зокрема, використовуючи прапор військово-морського флоту вже неіснуючого радянського союзу, командування чорноморського флоту безперешкодно заводили судна забезпечення у порти України, а після

Володимир БЕЗКОРОВАЙНИЙ

ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКІ СИЛИ УКРАЇНИ:

МИНУЛЕ ТА МАЙБУТНЄ

Роздуми командувача флоту

виходу з наших територіальних вод на них підіймали прапор військово-морського флоту російської федерації, що дозволяло безперешкодно і без митного догляду прибувати до іноземних портів. Так, на початку квітня 1994 року до Практичної гавані порту Одеси зайшло гідрографічне судно чорноморського флоту «Челекен», яке слідувало з Болгарії, імовірно з вантажем контрабандного цукру. Особовим складом 318 дивізіону консервації чорноморського флоту, який тоді був розташований в Одесі, на судно було завантажено радіонавігаційне обладнання, яке було демонтовано і готувалося до вивезення до Росії. Ці дії фактично руйнували систему навігаційного забезпечення безпечного мореплавства західною частиною Чорного моря. Отримавши відповідну інформацію від старшого морського начальника порту Одеси капітана 1 рангу Володимира Орлова, віцеадмірал Володимир Безкоровайний доповів Міністру оборони України Віталію Радецькому та отримав розпорядження оглянути судно. На «Челекен» прибули українські прикордонники і митники під охороною підрозділу української морської піхоти, але російські військовослужбовці, погрожуючи застосуванням зброї, завадили виконанню ними визначених процедур. Екіпаж судна на палубі обрубав швартові та, порушуючи встановлені вимоги, вийшов у море.

О 06.00 9 квітня 1994 року на перехоплення судна-порушника було відправлено українські прикордонні катери, у повітря було піднято 4 штурмовики Військово-Повітряних Сил України. Натомість назустріч вирушила корабельна ударна група чорноморського флоту. Збройного зіткнення тоді вдалося уникнути, вже в Севастополі гідрографічне судно «Челекен» було доглянуто, але командування чорноморського флоту ви-

грало час на перевантаження вантажу і укриття доказів злочину. Заступника командувача чорноморського флоту адмірала Петра Святашова, який керував незаконними діями російських військових, було звільнено з посади та військової служби, але незабаром обрано до державної думи російської федерації, де він став черговим політичним рупором антиукраїнської політики. Непогора українській владі отримала жорстку оцінку. За фактом інциденту українська військова прокуратура порушила кримінальну справу, безпрецедентним рішенням Кабінету Міністрів України 9 квітня 1994 року 318 дивізіон консервації чорноморського флоту було розформовано, а його 80 військовослужбовців в ніч на 10 квітня 1994 року за санкцією правоохоронних органів були обеззброєні і доставлені для допиту до прокуратури. Військовослужбовці-росіяни з їхніми родинами були ввічливо і толерантно відправлені до росії, а військові моряки-українці насамкінець отримали можливість скласти Військову присягу на вірність народу України, обійняти відповідні посади і продовжили службу в лавах національних Військово-Морських Сил.

10 квітня 1994 року в Одесі, попри провокаційні дії з боку чорноморського флоту та спроби незаконного вивезення військового майна із демонстрацією загрози застосування зброї, на базі розформованого рішенням Кабінету Міністрів України 318 дивізіону консервації чорноморського флоту було створено Західний морський район (надалі — Західна військово-морська база, Військово-морська база «Південь») Військово-Морських Сил Збройних Сил України. Першим командиром Західного морського району і старшим морським начальником в Одесі став капітан 1 рангу (надалі — контр-адмірал) Дмитро Українець. Над кораблями, катерами,

суднами забезпечення і об'єктами берегової інфраструктури були урочисто підняті Державні Прапори України та Військово-Морські Прапори Збройних Сил України.

У день 50-річчя звільнення Одеси від нацистських загарбників українська перлина біля моря була назавжди звільнена від військової присутності колись «братнього народу».

Віцеадмірал Володимир Безкоровайний активно пропагував образ України як морської держави та відстоював національні інтереси України на морі у військово-дипломатичній діяльності. Його зустрічі із заступником Головнокомандувача Об'єднаних Збройних сил НАТО в Південній Європі генералом Антоніо Мілані, послами в Україні від Сполучених Штатів Америки Вільямом Міллером, Великої Британії Саймоном Гімансом та Італійської Республіки Вікторіо Сурдотю й іншими дипломатами мали важливе значення для подальшої організації міжнародного співробітництва ВМС ЗСУ. Наслідком цих зустрічей було запрошення Військово-Морських Сил взяти участь у святкуванні 50-ї річниці Нормандського десанту у французькому порті Руан.

26 червня 1994 року флагман Військово-Морських Сил Збройних Сил України фрегат «Гетьман Сагайдачний» вийшов з Севастопольської бухти і взяв курс на Середземне море і в Атлантичний океан.

З прибуттям фрегата «Гетьман Сагайдачний» до порту Руан (Французька Республіка), туди прибув і командувач Військово-Морських Сил Збройних Сил України віцеадмірал Володимир Безкоровайний, який представляв командування Збройних Сил незалежної України.

Фото зі сімейного архіву

Перший далекий морський похід флагмана Військово-Морських Сил Збройних Сил України фрегата «Гетьман Сагайдачний» успішно завершився 7 серпня 1994 року.

Естафету участі у заходах міжнародного військово-го співробітництва у фрегата «Гетьман Сагайдачний» перейняли корвет «Луцьк» і корабель управління «Славутич», які, відповідно, з 25 по 27 липня та з 17 по 31 жовтня 1994 року взяли участь у міжнародних військово-морських миротворчих навчаннях «Бриз-94» в Болгарії та «Морський партнер-94» в Румунії.

Вицеадмірал Володимир Безкоровайний забезпечив гідну демонстрацію Військово-Морського Прапора Збройних Сил України на просторах світового океану, організував походи кораблів Військово-Морських Сил Збройних Сил України до портів Франції, Абу-Дабі, Італії, Болгарії, Румунії, Туреччини.

За ініціативи командувача і штабу Військово-Морських Сил Збройних Сил України, 7 жовтня 1994 року було видано Указ Президента України «Про організацію шефства над кораблями Військово-Морських Сил».

Зміст

ПЕРЕДМОВА	3
ВСТУПНЕ СЛОВО КОМАНДУВАЧА ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ВІЦЕАДМІРАЛА ОЛЕКСІЯ НЕЇЖПАПИ	5
ВІЦЕАДМІРАЛ ВОЛОДИМИР БЕЗКОРОВАЙНИЙ.....	10
КАПІТАН 1 РАНГУ ЮРІЙ ОЛЕФІРЕНКО	29
СЕРЖАНТ ІРИНА ШЕВЧЕНКО	47
ГЕРОЙ УКРАЇНИ ПРАПОРЩИК ВЯЧЕСЛАВ КУБРАК.....	59
ГЕРОЙ УКРАЇНИ МАТРОС ВІТАЛІЙ СКАКУН	77
ГЕРОЙ УКРАЇНИ МАЙОР ОЛЕГ ЧОРНОМЕРЕЦЬ	90
ГЕРОЙ УКРАЇНИ МАЙОР ПАВЛО СБИТОВ	99
ГЕРОЙ УКРАЇНИ МАТРОС ВАЛЕРІЙ САМОФАЛОВ	119
ГЕРОЙ УКРАЇНИ ПІДПОЛКОВНИК ВОЛОДИМИР ТОРШИН	123

ГЕРОЙ УКРАЇНИ ПОЛКОВНИК ІГОР БЕДЗАЙ	132
ГЕРОЙ УКРАЇНИ ЛЕЙТЕНАНТ ОЛЕГ БУЯЛО	155
ГЕРОЙ УКРАЇНИ ПІДПОЛКОВНИК ЄВГЕНІЙ БОВА	161
ГЕРОЙ УКРАЇНИ КАПІТАН АРТУР КРАВЧЕНКО	168
ГЕРОЙ УКРАЇНИ ПОЛКОВНИК ВАДИМ СУХАРЕВСЬКИЙ	171
ГЕРОЙ УКРАЇНИ МАЙОР СЕРГІЙ ДУДІН	188
ІНСТИТУТ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОДЕСЬКА МОРСЬКА АКАДЕМІЯ».....	192
ФРЕГАТ «ГЕТЬМАН САГАЙДАЧНИЙ».....	211
ВИКОРИСТАНІ ДОКУМЕНТИ, МАТЕРІАЛИ, ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ	227